

4. Критерії: результат має відповідати загальнообов'язковим критеріям, котрі наперед визначаються обома сторонами.
5. Правда: існує декілька правд (твоя, їхня, ще чиясь). Потрібно це розуміти і оцінювати об'єктивно позицію один одного.
6. Передумови: зосередити увагу на досягненні тільки тих цілей, які прийнятні для обох сторін суперечки.
7. Кошти: потрібно стежити за раціональним балансом засобів та цілей.
8. Влада: потрібно досягати власних цілей, а не намагатися карати інших.

Отож, медіація – це форма посередництва, яка допомагає зупинити агресію між учасниками конфлікту та усвідомити, що можна досягти порозуміння мирним шляхом. Важливим фактором є те, що медіація передбачає не лише примирення сторін, а й прийняття взаємовигідного рішення, що автоматично виключає регрес у питаннях, які спричинили конфлікт. Перевагою медіації як форми посередництва є те, що рішення приймається швидко. При цьому воно враховує інтереси обох сторін конфлікту. Відтак саме медіація є найбільш гнучкою процедурою, яка передбачає збереження доброзичливих взаємин між опонентами, а також заощадження їхніх часових та фінансових ресурсів [4].

Попри свої переваги медіація не є універсальним методом урегулювання конфліктів. Наприклад, вона неможлива у спорах, вирішення котрих потребує створення прецеденту, чи у випадках, коли одна із сторін прагне публічної реабілітації або ж вимагає незалежної (правової) оцінки спору.

Список використаних джерел

1. Гірняк А. Н. Оцінка рівня задоволеності громадян якістю функціонування судів Тернопільської області. Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2016. 80 с.
2. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків : Право, 2012. 128 с.
3. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
4. Медиация – искусство разрешать конфликты. Знакомство с теорией, методом и профессиональными технологиями / сост.: Г. Мета, Г. Похмелкина ; пер. с нем. Г. Похмелкиной. Москва : Издательство Verte, 2004. 320 с.
5. Медіація. Що таке медіація? URL: <https://www.dispute-resolution-hamburg.com/ua/ua/mediation/what-is-meditation/>
6. Фурман А. В., Гірняк А. Н., Гірняк Г. С. Громадський моніторинг роботи судів Тернопільщини. *Психологія і суспільство*. 2016. № 3. С. 122-128.

Кулик Л.

*студентка / курсу магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: д. психол. н., професор
кафедри психології
та соціальної роботи ТНЕУ
Фурман О.Є.*

МОТИВАЦІЯ ТА ПОЛІМОТИВАЦІЯ ЯК ОСОБИСТІСНІ УТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

За сучасних умов велике значення для ефективної роботи соціального працівника відіграє його полімотивованість, котра інтегрально наповнена низкою мотивів-стимулів та внутрішніх мотивувань, зміст яких визначає спрямованість, ефективність, якість виконання ним професійних завдань. На даний проміжок існування людства важливість професійної

діяльності соціального працівника зростає з кожним днем. Концепція його трудової активності формується в результаті органічного переплетення внутрішніх мотиваційних тенденцій та зовнішніх соціально-психологічних і соціокультурних впливів. У зв'язку з цим проблематика полімотивації набуває обрисів первинних спонукальних сил людської активності (потягів, намірів, бажань, прагнень тощо) і зовнішніх факторів (настанов, стимулів, страхів), які у симбіозі спрямовують, регулюють, підтримують конкретні дії людини чи, навпаки, змінюють їхнє початкове спрямування. Це зумовлює професійну позицію соціального працівника стосовно клієнта, професії та виконуваної ним роботи загалом.

Зрозуміло, що на професійну діяльність соцпрацівника впливає не один мотив, а їх комплекс. Тому доцільно розглянути проблему полімотивації профдіяльності як одну з найактуальніших і найскладніших водночас (В.К. Вілюнас, Є.П. Ільїн, І.В. Імедадзе, З.С. Карпенко, Ю. Козелецький, О.М. Леонтьєв, А. Маслов, В.С. Мерлін, С. Г. Москвічов, А. Б. Орлов, С.Л. Рубінштейн, Д.Н. Узнадзе, В. Франкл, О.Є. Фурман (Гуменюк), Х. Хекхаузен, В.І. Чирков та ін.).

Водночас актуальність дослідження не викликає сумнівів, адже соціальну поведінку, діяльність, вчинки соціального працівника не можна зрозуміти без співвіднесення з мотивами конкретних дій та учинянь. Найважливішою особливістю вмотивованої діяльності є безпрецедентний намір виконати її. Вивчення ж самої мотивації діяння супроводжується аналізом причин і факторів, які активізують, спонукають, спрямовують особистість соцпрацівника, підтримують його і приводять до завершення певного поведінкового акту. Відтак ефективність професійної активності соціального працівника залежить від полімотивованості його трудової діяльності і від факторів, які її формують, наповнюють, змінюють, спрямовують.

Стан дослідження теми становлять роботи І.А. Васильєва, де обґрунтовується мотивація і контроль за діями людини; В.К. Вілюнаса, котрий описує психологічні механізми мотивації; А.Н. Зерниченка, який характеризує мотиваційний процес; Є.М. Ільїна в контексті загальнометодологічного витлумачення мотивацій і мотивів; І.В. Імедадзе, що вивчає взаємоспричинення потреби, установки, мотивів та полімотивації; В.П. Казміренка, який обґрунтовує полімотивацію в сфері організаційного клімату; В.С. Мерліна в розумінні психології мотивів людини; М.Г. Рогова, де констатується мотивація учбової комерційної діяльності; С.Л. Рубінштейна, що висвітлює взаємозв'язок задач і мотивів діяльності; Х. Хекхаузена, де виокремлюється взаємозалежність власне полімотивації і діяльності; О.Є. Фурман, котра вивчає тематику полімотивації в контексті інноваційно-психологічного клімату та ін. [3; 4].

Полімотивація як проблема є однією із найскладніших у вітчизняній та соціогуманітарній науці. Проте й донині немає її однозначного розв'язання. Тому перше, що слід зробити, – це окреслити найбільш конструктивні концептуальні підходи та обґрунтувати процеси становлення полімотивації як надскладного соціально-психологічного явища.

Нагадаємо, що феноменологічний підхід передбачає такий спосіб розгляду реальності, коли людина від наївного реалізму («бачу речі») переходить до усвідомлення того, що явища речей нетотожні їм самим. Звідси психічні явища – повноцінні феномени з погляду їхньої іманентної заданості як безпосередня очевидність, реальне існування і єдність суцього і наявного у цьому явищі. Очевидно, що будь-яка організована психоформа внутрішнього світу людини, у т.ч. мотив, мотивація, мотивування, полімотивація – це дійсне буття сутнісного, і разом з тим щось приховане, мінливе у способах їхнього виявлення. Тому в психологічному пізнанні треба керуватися методологічною настановою одночасного подвійного розгляду психічних феноменів – єдності і розрізнення їх реальної сутності та конкретної явності. Стосовно предмета нашого дослідження це означає, що феноменальна інтерпретація полімотивації передбачає розмежування і поєднання сутнісних умов іманентної наявності полімотиваційного поля особистості й водночас феноменальної даності полімотивації в межах однієї фізичної поведінки, яка психологічно здійснюється як кілька різномотивованих діяльностей [2].

До того ж у численних дослідженнях імпліцитно наявний принцип, названий принципом відповідності мотиву діяльності. Підкреслюється, що оскільки мотив являє собою основоположний чинник діяльності, то кожному мотиву повинна відповідати своя діяльність і навпаки. Так, Ю. Козелецький досліджує багатоманіття мотивів (до пізнання довкілля, до влади, до утвердження власної цінності), але не виходить на проблематику полімотивації. Це робить І.В. Імедадзе [1], який підкреслює, що важливим є питання розуміння суті системоутворювальної природи мотиву і характеру його зв'язку з людською діяльністю. Іншими словами, як зазначає Д.Н. Узнадзе, існує стільки форм поведінки і способів діяльності, скільки мотивів, які надають людській активності сутності і значення, цілеспрямованості і смислу.

Отже мотив означає та іменує діяльність і завдяки цьому є критерієм виділення різних типів, форм і механізмів поведінки. Він завжди знаходиться у внутрішньо органічному зв'язку з діяльністю, а відтак визначає її змістову характеристику. Для того, щоб мотив насправді був системоутворювальним чинником поведінки, тобто став не лише тим, що спонукає до діяльності, а й тим, що її спрямовує та організовує, основою прийняття рішення, треба, на думку І.В. Імедадзе, відмовитися від предметно-потребового трактування мотиву.

Природно, що у процесі підготовки діяльності людина враховує і дає оцінку багатьом потребам. Різноманітні форми поведінки особи мають складну поліпотребову основу, оскільки потребове джерело є стрижневим чинником мотиваційної сфери. Утворюючи єдиний мотив, потреби поєднуються у складні ансамблі, котрі спільно спонукають діяльність. Але реальне підґрунтя конкретної діяльності, тобто те, заради чого людина насправді діє, складається із її оцінково-смыслових ставлень і до своїх потреб, і до ситуації їх реалізації. Тому в мотиві, якщо його розуміти як засаду поведінки із боку суб'єкта, повинен ураховуватися весь зміст діяльності – як емоційно-вольовий, так і когнітивно-ситуаційний.

Отже, проблема мотивації та полімотивації – нині центральна у розвитку систем освіти тих розвинених країн світу (США, Японія, Англія та ін.), які стали на шлях поетапного реформування усталеної освітньої моделі. Наукова еліта цих країн по-своєму вирішує основне завдання ефективною взаємодією не тільки у системі «людина – суспільство», а й у стосунках «наставник – наступники», «соціальний працівник – клієнт» у такому полі: як внутрішньо, багатопланово і повноцінно мотивувати особистість до їхньої плідної культуротворчої співпраці? Терези позитиву однозначно схиляються до інноваційних схем, принципів, закономірностей полімотивованого наповнення освітнього простору соціуму.

Список використаних джерел

1. Імедадзе І.В. Проблема полімотивації поведіння. *Вопросы психологии*. 1984. №6. С. 87-94.
2. Фурман А.В., Фурман (Гуменюк) О.Є., Ткач Ю. Методологічне обґрунтування концепції мотиваційних психоформ. *Вітакультурна методологія: антологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія*. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 459-469.
3. Фурман (Гуменюк) О.Є. Теорія і методологія інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього закладу: монографія. Ялта-Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 340 с.
4. Фурман (Гуменюк) О. Феномен полімотивації: сутнісний зміст взаємин за модульно-розвивальною оргсистеми. *Психологія і суспільство*. 2001. №1. С. 74-123.